

בס"ד. שיחת ש"פ בראשית, מבה"ח וער"ח מרחשון, ה'תשל"ו.

בלתי מוגה

א. שבת בראשית הוא הסיום והחותם של כל חודש תשרי — אותיות רשית¹, שהוא ה"ראשית" של כל השנה, אלא כשם שבכל דבר ישנו ראש ואמצע וסוף, כך גם ב"ראשית" גופא ישנו הראש בראשית, האמצע בראשית, והסוף בראשית, שזהו ענינו של שבת בראשית, שהוא הסיום והחותם של ה"רשית" ד"תשרי".

ו"מיני' מתברכין כולהו יומין"² (כולל ובמיוחד ר"ח מרחשון) — שזהו שבת מברכים חודש מרחשון, שהרי חודש תשרי הוא "חודש השביעי"³, ש"משובע בכל"⁴, והוא גם "המשביע ברוב טוב לכל ישראל על כל השנה" (כההוספה בתורת הבעש"ט⁵), החל מחודש מרחשון.

[ואע"פ שגם חודש תשרי הוא בכלל השנה החדשה — הרי זה כמו הראש שבגוף האדם, שאף שנכלל עם כל הגוף, הנה בפרטיות יותר קאי התואר "גוף" רק על החלק שמלבד הרגל (שמחוץ ולמטה מהגוף) והראש (שלמעלה מהגוף), ודוגמתו בשנה, שאף שיש ענינים שבהם נכלל חודש תשרי בכל השנה, הנה בפרטיות יותר (או בכללות יותר) נחשבת התחלת השנה מחודש מרחשון, ואילו חודש תשרי הוא כמו הראש שלמעלה מהגוף.

וזהו הטעם שהענין ד"ויעקב הלך לדרכו" מתחיל בעיקר ובפועל לאחר שבת בראשית⁶ (אע"פ שמתחיל כבר במוצאי שמח"ת⁷, כידוע המנהג בכ"מ שבמוצאי שמח"ת מכריזים "ויעקב הלך לדרכו" — כי, שמח"ת ושבת בראשית שייכים זל"ז, כפי שמתבטא בקריאת התורה, שבשמח"ת מתחילים לקרוא פרשת בראשית, ובשבת בראשית ממשיכים וקוראים את כל הפרשה, ועד שיש שנים ששבת בראשית בא מיד לאחר ששמח"ת בלי הפסק בינתיים, ומזה מובן שגם כשיש הפסק ביניהם, ועד

(5) ראה כש"ט בהוספות סמ"א. וש"נ
(נעתק ב"היום יום" כה אלול).

(6) ויצא לב, ב.

(7) ראה שיחת שבת בראשית תרצ"ו ס"ג
(סה"ש תרצ"ו ע' 43).

(8) ראה שם בהערה 4. וש"נ.

(1) בעה"ט עקב יא, יב.

(2) זח"ב סג, ב. פח, א.

(3) אמור כג, כד ואילך. פינחס כט, א

ואילך.

(4) ויק"ר פכ"ט, ח.

כבקיעות שנה זו שישנו הפסק של שבוע בין שמח"ת לשבת בראשית, הרי זה באופן שהם שייכים זל"ז).]

וע"פ פתגם רבינו הזקן⁹ שצריך לחיות עם הזמן, היינו, לחיות עם עניני התורה ששייכים לזמן זה, שכללותם היא פרשת השבוע (שזהו ענין ששייך ליום השבת עצמו, לימים שלפניו ולימים שלאחריו) — מובן שההוראה בנוגע לכל השנה החל מחודש מרחשון היא מהפרשה שקורין בתורה בשבת בראשית — פרשת בראשית.

ב. פרשת בראשית — יש בה ריבוי ענינים, ובלשון הידוע — שהיא פרשה ארוכה¹⁰,

— כידוע¹¹ בנוגע להנהגת כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע ובנו כ"ק מו"ח אדמו"ר, שבתחילה הי' הסדר שבשנה אחת הי' אחד מהם עולה ל"חתן תורה" והשני ל"חתן בראשית", ולשנה הבאה הי' להיפך, ועד שנקבע סדר עדיפות ל"חתן בראשית" לגבי "חתן תורה", מצד הטעם שפרשת בראשית היא פרשה ארוכה —

והיינו, לא מצד ריבוי הפסוקים, שהרי יש פרשיות (כמו פרשת נשא) שמספר הפסוקים שבהם גדול יותר, אלא לפי שכוללת ומקיפה זמן ארוך ביותר של ריבוי שנים — מהתחלת בריאת העולם עד קרוב לזמן המבול שהי' בשנת א'תרנ"ו¹².

וביאור המעלה שבזה — ע"פ המדובר לעיל¹³ אודות מאמר השל"ה¹⁴ "התורה מדברת בעליונים ורומזת בתחתונים", והיינו, שעניני התורה עיקרם כפי שהם למעלה ברוחניות, ורק רומזים על הענינים למטה כפשוטם, ומזה מובן, שריבוי השנים שנכללים בפרשת בראשית עיקרם הוא הריבוי ברוחניות הענינים למעלה.

ג. ובהקדמה:

בפרשת בראשית יש רק מצוה אחת — "פרו ורבו"¹⁵, ואילו כל שאר הענינים שבה הם סיפורים, כך, שבשאר פרשיות שיש בהם כו"כ מצוות (כמו פרשת קדושים שיש בה ששים מצוות¹⁶), יש מעלה יתירה

(13) שיחת יום שמח"ת סי"ב (לעיל ע' 162).

(14) יג, ב ואילך. קסא, א ואילך. וראה גם לקו"ש חכ"ג ס"ע 37 ואילך. וש"נ.

(15) א, כח.

(16) ראה ויק"ר פכ"ד, ה.

(9) ראה סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך (נעתק ב"היום יום" ב חשון).

(10) ראה גם שיחת ליל שבת בראשית תש"ג ס"ב (קה"ת, תשפ"ד). וש"נ.

(11) ראה תו"מ — רשימת היומן ע' קסד. וש"נ.

(12) ראה פרש"י נח יא, א. ועוד.

לכאורה לגבי פרשת בראשית. ועד כדי כך, שיש קס"ד ש"לא הי' צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם"¹⁷, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל" (כמוכא בפירוש רש"י¹⁸).

אך הענין בזה — כידוע שבזהר¹⁹ נאמרו דברים מבהילים בנוגע לאלה שאומרים על הסיפורים שבתורה שהם סיפורים בעלמא כו'; וע"פ מ"ש בזהר²⁰ ש"תורה" היא מלשון הוראה, מוכן, שגם סיפורי התורה הם הוראות, אלא שההוראות שבסיפורי התורה הם באופן נסתר כו', ולא כמו ההוראות הגלויות שבציוויי התורה.

ובאמת, הנה כשם שבסיפורי התורה יש גם הוראות, כך גם ההוראות שבציוויי התורה נכתבו בסגנון של סיפור — שהתורה מספרת שהקב"ה אמר למשה לומר לבני"ך כך וכך, ובלשון הרמב"ן²¹: "כשלישי המדבר".

וכללות הענין בזה — שהתורה היא חכמתו ורצונו של הקב"ה, כך, שהסיפור שבתורה הוא מצד ענין החכמה, והציווי וההוראה שבתורה הוא מצד ענין הרצון.

ד. והנה, כיון שתורה "לא בשמים היא"²², אלא ניתנה דוקא למטה, הרי היא קשורה עם גדרי העולם — מקום וזמן²³.
וענין זה מודגש גם בנוגע למצות תלמוד תורה — שישנו החיוב ללמוד הלכות החג בחג²⁴.

ונפק"מ גם להלכות הוראה²⁵ — שכאשר באים שני תלמידים לשאול שאלה, צריך הרב להסתכל בלוח ולראות איזה שאלה נוגעת לזמן זה שעלי' צריך להשיב מיד, ורק אח"כ צריך להשיב על שאלה שנוגעת למחר (כולל גם מחר לאחר זמן²⁶), ועד לשאלה שלא נוגעת למעשה.
ועד"ז בנוגע לפתגם הנ"ל שצריך לחיות עם הזמן, שיש קדימה לענינים אלו לגבי שאר ענינים.

ועפ"ז מוכן גודל מעלת פרשת בראשית שכוללת ריבוי זמן ארוך

לקו"ת ברכה צח, א. ובכ"מ.

(17) בא יב, ב.

(24) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסתכ"ט.

(18) ריש פרשתנו.

וש"נ.

(19) ח"ג קנב, א.

(25) ראה תוספתא סנהדרין ספ"ז. רמב"ם

(20) שם נג, ב.

הל' ת"ת פ"ד ה"ח. טושו"ע יו"ד סרמ"ו

(21) בהקדמתו לפי' עה"ת.

סי"ד. ב"י או"ח שם.

(22) נצבים ל', יב. וראה ב"מ נט, ב.

(26) מכילתא ופרש"י בא יג, יד. ועוד.

(23) ראה תניא שעהיחזה"א פ"ז (פב, א).

ביותר, שמורה על ריבוי הענינים ברוחניות (כנ"ל ס"ב), שכאשר נמשכים בזמן, הרי זה דורש ריבוי זמן, ואין בזה רגע מיותר (כשם שלא חסר רגע), שהרי "ימים יוצרו וגו'"²⁷, כך, שיש בה הוראות ונתינת כח בריבוי גדול ביותר.

ה. ומפרשה זו לוקחים הוראה על עבודת כל השנה, החל מחודש מרחשון:

כשעומדים בשבת בראשית, סיום וחותם חודש תשרי, וצריך לצאת לעבודה שבמשך השנה כולה — זוכר יהודי משנה שעברה שבמשך רוב הזמן צריך לעסוק בענינים שאינם עניני תורה ומצוות, אלא עניני הרשות, אכילה ושתי' וכו', "מעשיך" ו"דרכיך", שצריכים לעשותם באופן ש"כל מעשיך יהיו לשם שמים"²⁸, ועד לאופן ש"בכל דרכיך דעהו"²⁹.

ולכאורה: בשלמא בנוגע לקיום המצוות, הרי הוא יודע בבירור מה צריך לעשות, כמו במצוות תפילין, ש"הוקשה כל התורה כולה לתפילין"³⁰, שאין קושי כלל לידע כיצד לקיים מצוה זו, שהרי מפורש הדבר בשולחן ערוך בסגנון פשוט המובן לכל, ובנוגע למעשה המצוה בפועל שהוא העיקר — "תורה אחת לכולנו"³¹, שיהודי פשוט מקיים מצוות תפילין באותו אופן שקיימה משה רבינו; אבל בנוגע ל"כל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו" — הרי זו עבודה קשה שדורשת יגיעה, חקירה ודרישה וכו', כיצד לעשותה ולהצליח בה.

ועד"ז בנוגע לזמני השנה — החילוק בין חודש תשרי לחודש מרחשון והמשך השנה:

בנוגע לחודש תשרי — אין צורך ביגיעה לדעת במה היא העבודה; החל מר"ה, שבכל רגע שבו צריך להיות עסוק בענין ד"תמליכוני עליכם"³², ע"י העבודה דקבלת עול מלכותו ית', וכידוע אזהרת רבותינו נשיאנו ובפרט כ"ק מו"ח אדמו"ר, שבשני הימים דר"ה צריכים להרבות בתפלה, ולשקוד באמירת תהלים בכל רגע פנוי³³.

ועד"ז בנוגע לעשיית" לא צריך לחפש מהי העבודה — בידעו שצריך לעסוק בתשובה, וכמ"ש הרמב"ם ש"אע"פ שהתשובה והצעקה

27) תהלים קלט, טז. וראה לקו"ש חט"ז

ע' 273. וש"נ.

28) אבות פ"ב מ"ב.

29) משלי ג, ו. וראה לקו"ש ח"י ע' 104.

וש"נ.

30) קידושין לה, א. וש"נ.

31) ראה תניא רפמ"ד. ספמ"ו. ובכ"מ.

32) ר"ה טז, סע"א. וש"נ.

33) ראה תו"מ ח"ו ע' 184. וש"נ.

יפה לעולם, בעשרה הימים שבין ראש השנה ויום הכפורים היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד³⁴, וכן בנוגע ליוהכ"פ ש"הוא זמן תשובה לכל ליחיד ולרבים והוא קץ מחילה וסליחה לישראל"³⁵.

ועד"ז בנוגע לד' הימים שבין יוהכ"פ לסוכות — ש"כל ישראל עסוקין במצוות, זה עוסק בסוכתו וזה בלולבו"³⁶.

ועאכו"כ בנוגע לשבעת ימי הסוכות — שבהם מקיימים מצות הישיבה בסוכה באופן ד"תשבו כעין תדורו"³⁷, "כדרך שהוא דר כל השנה בביתו", היינו, גם בשעה שאוכל ושותה וישן וכו"³⁸.

ועד"ז בנוגע לשמע"צ ושמח"ת, כידוע שמשותווים עם ימי ר"ה בכמה עניני כוונות ויחודים עליונים כו"³⁹.

אבל כשבאים לשבת בראשית, שאז מתכוונים לענין ד"ויעקב הלך לדרכו", לצאת לעסוק בעניני העולם, ב"מעשיך" ו"דרכיך", ושם צריך לעשות לו ית' דירה בתחתונים⁴⁰, וכפי שמוסיף ומדגיש רבינו הזקן⁴¹ שזהו "התחתון במדרגה שאין תחתון למטה ממנו" — הרי זו עבודה קשה, וצריך לדעת איך לעשותה וכו'.

ו. ועל זה באה ההוראה מקריאת פרשת בראשית:

גם בפרשת בראשית מודגשת הנקודה האמורה, שהרי רובה ככולה עוסקת (לא בענין קיום המצוות, שבזה אין צורך להתייגע לדעת מה צריך לעשות בפועל ממש, אלא) בסיפורים מעניני העולם — החל מהפסוק¹⁸ "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", ועד לענינים שהם היפך הכוונה כו', כבסיום הפרשה⁴²: "וינחם ה' גו' ויתעצב אל לבו" — שבנוגע לענינים אלו יש צורך ביגיעה כו' כדי לברר מהי ההוראה שבכל סיפור, ועד שגם לאחר שיתייגע וימצא הוראה, יתכן שאין זו ההוראה האמיתית.

ואעפ"כ, הנה לא זו בלבד שגם פרשה זו היא חלק מהתורה, אלא עוד זאת, שמכל נ"ג פרשיות שבתורה⁴³ הרי זו הפרשה היחידה שנקראת

ב"היום יום" כב תשרי, שמע"צ. וראה גם תר"מ — רשימת היומין ע' שנג.

(40) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז.

ב"ר ספ"ג. במדבר פ"ג, ו. ובכ"מ.

(41) רפל"ו.

(42) ו, ו.

(43) ראה זח"א קד, ב (ובהנסמן בנצו"ז

שם אות ג).

(34) ה' תשובה פ"ב ה"ו.

(35) שם ה"ז.

(36) ויק"ר פ"ל, ז.

(37) סוכה כח, סע"ב. וש"נ.

(38) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסתרל"ט.

וש"נ.

(39) ראה ד"ה ביום השמע"צ תרצ"ה פכ"ו

(סה"מ קונטרסים ח"ב שלט, א). — נעתק

בשם "בראשית", מלשון ראש, ששם זה — שמהוה ומחי' את הדבר שנקרא בו⁴⁴ — מורה שזהו ה"ראש" של התורה!

וכאשר יהודי יודע זאת — אין לו מה להתפעל ולהתיירא מזה שצריך להיות "ויעקב הלך לדרכו" לעבודת חודש מרחשון וכל השנה, כיון שהולך יחד עם התורה, ויתירה מזה, שהתורה הולכת לפניו, כפי שהי' "ארון ברית ה' נוסע לפניהם גו' לתור להם מנוחה"⁴⁵, ובאופן ש"מנמיך את הגבוה ומגב' את הנמוך והורג נחשים ועקרבים"⁴⁶, ולכן הולך לבטח דרכו בעבודתו בעניני העולם כו'.

ואז נעשים גם הענינים הגשמיים באופן ד"ונתתי גשמיכם בעתם"⁴⁷, — והרי ענין הגשמים שייך במיוחד לחודש מרחשון, ש"מר" הוא מלשון "כמר מדליי"⁴⁸, על שם הגשמים⁴⁹ (ואע"פ שהזכרת וברכת הגשם היא בשמע"צ, הרי שאלת וירידת גשמים בפועל היא בחודש מרחשון, "חמשה עשר יום אחר החג, כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת"⁵⁰) —

שבזה נרמז גם שכל הענינים הגשמיים (גשמים מלשון גשמיות⁵¹) הם "בעתם", ובשמחה וטוב לבב.

* * *

ז. נוסף על האמור לעיל ששייך לשבת בראשית (סיום וחותם חודש תשרי) בכל שנה, צ"ל הוראה גם מהקביעות המיוחדת דשבת בראשית בשנה זו.

וכמדובר כמ"פ שגם ההוראה מקביעות מיוחדת (וכמו הקביעות דיו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת) שייכת (לא רק לשנה שבה הקביעות היא באופן כזה, אלא גם) לשאר השנים שבהם הקביעות היא באופן אחר, אלא שבקביעות כזו הרי זה בגלוי ובהדגשה יותר.

וע"ד שמצינו בנוגע לענין של יצי"מ, שאע"פ שעיקר ענינו הוא בחג הפסח, "ראש לרגלים"⁵², מ"מ, נמשך ממנו גם על כל ימי השנה, שהרי בכל יום צ"ל הענין דיצי"מ (שענינו ברוחניות הוא היציאה מכל

וראה שיחת ש"פ בראשית (א) תשל"ד ס"י

(תו"מ חע"ד ריש ע' 144). וש"נ.

(50) תענית יו"ד, א (במשנה).

(51) ראה כש"ט סוסר"ז. וראה גם תו"מ

ח"פ ע' 180. וש"נ.

(52) ראה ר"ה ד, סע"א.

(44) ראה תניא שעיהוה"א ספ"א.

(45) בהעלותך יו"ד, לג.

(46) פרש"י עה"פ.

(47) ר"פ בחוקתי.

(48) ישעי' מ, טו.

(49) פר"ח לשו"ע אה"ע סקכ"ו סוס"ז.

המיצרים וגבולים כו'), ובפרט בק"ש (כמבואר בתניא⁵³); ועד"ז מובן גם בנוגע להוראה מקביעות מיוחדת בשנה, שממנה למדים גם בנוגע לשאר השנים.

ח. ובכן:

בשנה זו חל שבת בראשית בערב ר"ח מרחשון (ערב יום א' דר"ח, שהוא יום השלושים דחודש תשרי, שהרי יום ראשון של חודש מרחשון הוא יום ב' דר"ח⁵⁴), כך, שמספר הימים שבין שמח"ת (שחל ביום ראשון בשבוע) לשבת בראשית הוא היותר גדול (שהרי שמח"ת לא יחול בשבת, כיון שאז יצטרך לחול ר"ה ביום ו', והרי "לא אד"ו ראש"ש⁵⁵), והיינו, שההכנה לשבת בראשית היא במשך כל ימי השבוע, החל מיום ראשון, שמח"ת, שגם הוא שייך כבר לפרשת בראשית שמתחילים לקרוא ביום שמח"ת (ואין זה כמו במנחת שבת שקורין התחלת הפרשה שלאח"ז, בגלל שהזמן דמנחה שייך כבר ליום שלאחריו — שהרי הקריאה בשחרית שייכת ליום זה).

ויוכן העילוי שבזה — בהקדים ענין השבת, שאע"פ ש"מקדשא וקיימא"⁵⁶, והיינו, שמיד בכניסת השבת נעשית קדושת השבת מצד עצמה, מ"מ, ישנו גם הענין שבנ"י פועלים "לעשות את השבת"⁵⁷, החל מההכנה לפני יום השבת, כמארוז"ל⁵⁸ "מי שטרח בערב שבת (שקאי לא רק על יום הששי, אלא גם על כל ימי השבוע) יאכל בשבת", שהרי בשבת עצמו "כל מלאכתך עשוי"⁵⁹, וא"כ, האכילה דשבת (כולל גם ענין האכילה בעבודה הרוחנית) תלוי ונעשית ע"י הטירחא בערב שבת.

ומזה מובן גודל מעלת שבת בראשית בקביעות שנה זו, כיון שבאה לאחר ההכנה במספר ימים הכי גדול — כל ימי השבוע (החל מיום ראשון שבו חל שמח"ת ששייך כבר לפרשת בראשית), אשר, "כל יומא ויומא עביד עבדותי"⁶⁰, ובפרט שעבודת האדם למטה מוגבלת בגדרי הזמן [גם כאשר העבודה היא באופן ד"בכל מאדך"⁶¹, למעלה ממדידה והגבלה, נוסף לכך שזהו רק "מאד שלך"⁶²], וכאמור לעיל ש"ימים

(53) פמ"ז.

ה'ש"ת ס"ע 79 ואילך).

(54) ראה שו"ע אה"ע סקכ"ו ס"ו.

(58) ע"ז ג, סע"א.

(55) רמב"ם הל' קידוש"ח רפ"ז. טשו"ע

(59) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סש"ו סכ"א.

או"ח סתכ"ח.

וש"נ.

(56) ביצה יז, א.

(60) זהר ח"א רה, סע"א. ח"ג צד, ריש ע"ב.

(57) תשא לא, טז. וראה לקו"ת שה"ש כד,

(61) ואתחנן ו, ה.

ב. ד"ה את שבתותי תשמרו ה'ש"ת (סה"מ

(62) ראה תו"א מקץ לט, ריש ע"ד. ובכ"מ.

יוצרו", כך, שיש צורך בכל מספר הימים כדי שתהי' ההכנה לשבת בתכלית השלימות.

ט. וכיון שמשבת בראשית מתברך ר"ח מרחשון שבו "יעקב הלך לדרכו" בעבודת כל השנה, הרי מובן, שכאשר שבת בראשית הוא באופן היותר נעלה, אזי גם הברכה וההמשכה והנתינת כח על כל השנה היא באופן היותר נעלה.

ובפרטיות יותר — מודגשת מעלת שנה זו ביחס לב' הענינים שבשבת, הן הענין ד"מקדשא וקיימא", והן הענין ד"יאכל בשבת" עי"ז "שטרח בערב שבת":

הענין ד"מקדשא וקיימא" — מודגש בהתחלת חודש תשרי, ביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת, שבו אין תוקעין בשופר (במדינה)⁶³, בגלל שכל ההמשכות שנעשים בדרך כלל ע"י תקיעת שופר נמשכים מעצמם מצד ענין השבת⁶⁴, שזהו באופן נעלה יותר מכמו שנמשכים ע"י תק"ש שתלוי באופן וכוונת התקיעות כו'.

והענין ד"יאכל בשבת" עי"ז "שטרח בערב שבת" — מודגש בסיומו של חודש תשרי, בשבת בראשית שחל בערב ר"ח מרחשון, לאחר שלימות ההכנה דכל ימי השבוע.

י. וכאשר הקב"ה נותן אפשרות לפעול את כל עניני שבת בראשית בתכלית השלימות, בודאי שבנ"י מנצלים זאת,

— שהרי "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה"⁶⁵, ואם לא מנצלים זאת, גורמים בלבול ח"ו בעניני הבריאה כו' —

ובפרט כשנמצאים במעמד ומצב היותר נעלה בסיומו של חודש תשרי, לאחר שכבר בערב ר"ה "לובשים לבנים ומתעטפים לבנים .. לפי שיודעין שהקב"ה יעשה להם נס"⁶⁶, ועאכו"כ בחג הסוכות, שכאשר "ישראל יוצאין מלפני הקב"ה ולולביהן ואתרוגיהן בידן אנו יודעין דישראל אינון נצוחי"א"⁶⁷, ועאכו"כ לאחר השמחה דשמע"צ ושמח"ת שפורצת גדר⁶⁸.

(66) טואו"ח סוסתקפ"א.

(67) ויק"ר פ"ל, ב.

(68) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך.

ועוד.

(63) ר"ה רפ"ד (כט, ב).

(64) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נו, א ואילך.

ובכ"מ.

(65) שבת עז, ב.

וע"י העבודה באופן האמור, בתוככי כללות מעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות, פועלים שנוסף על הענין ד"אלה תולדות השמים והארץ בהבראם"⁶⁹, תולדות מלא, כפי ש"עולם על מילואו נברא"⁷⁰, יהי גם הענין היותר נעלה ד"אלה תולדות פרץ"⁷¹, עליו נאמר⁷² "פרצת עליך פרץ", וממנו עומד משיח, שעליו נאמר⁷³ "עלה הפורץ לפניהם", שפורץ גדרי העולם — בגאולה האמיתית והשלימה בקרוב ממש.

* * *

יא. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה ויאמר לו יהונתן מחר חודש גו'.

* * *

יב. כרגיל לבאר ענין בפירוש רש"י בפרשת השבוע⁷⁴ — הנה בסוף הסדרה (בקאפיטל ו' פסוק ו') מפרש רש"י ב' פירושים במ"ש "וינחם ה' כי עשה את האדם בארץ ויתעצב אל לבו"⁷⁵, ולאח"ז מוסיף דבר בלתי רגיל לגמרי:

"וזה כתבתי לתשובת המינים. אפיקורוס אחד שאל את רבי יהושע בן קרחה, אמר לו, אין אתם מודים שהקב"ה רואה את הנולד, אמר לו, הן, אמר לו, והא כתיב ויתעצב אל לבו? אמר לו, נולד לך בן זכר מימך, אמר לו הן. אמר לו, ומה עשית, אמר לו, שמחתי ושימחתי את הכל. אמר לו, ולא היית יודע שסופו למות? אמר לו בשעת חדותא חדותא, בשעת אבלא אבלא. אמר לו, כך מעשה הקב"ה (עד כאן מעתיק רש"י מדברי המדרש⁷⁶, ואח"כ מוסיף ביאור הדברים), אע"פ שגלוי לפניו שסופן לחטוא ולאבדן, לא נמנע מלבראן, בשביל הצדיקים העתידים לעמוד מהם".

ויש בזה ריבוי ענינים שאינם מובנים כלל:

(א) ענינו של רש"י — לבאר לבן חמש למקרא פירוש הכתובים בפשטות, פשוטו של מקרא. וא"כ, מדוע מביא רש"י מה שכתב לתשובת המינים — וכי נוגע לבן חמש לדעת מה להשיב לאפיקורוס!?

(69) פרשתנו ב, ד.

וש"נ (וראה לקמן סכ"א).

(70) ראה ב"ר פ"י, ו. פ"ג, ג. פ"ד, ז.

(75) לחביבותא דמילתא — מועתק בזה

מ"ש כ"ק אדמו"ר שליט"א אודות פירוש

רש"י שיתבאר בהתוועדות דיום הש"ק:

(71) רות ד, יח.

(72) וישב לח, כט.

"בל"ג: וזה כתבתי... ריב"ק. בשביל הצדיקים

(73) מיכה ב, יג. וראה ב"ר פפ"ה, יד

ובפרש"י שם. אגדת בראשית ספס"ג.

(ו) (המור"ל).

(76) ב"ר ספס"ז.

(74) נתבארו בשיחת ש"פ בראשית, מבה"ח

מרחשון תשכ"ו ס"ה (תו"מ חמ"ה ע' 161).

(ב) לאידך גיסא: שאלת האפיקורוס — שכיון שהקב"ה רואה את הנולד, איך שייך לומר "ויתעצב אל לבו" — היא שאלה שמתעוררת אצל בן חמש למקרא, שהרי הוא יודע שהקב"ה רואה את הנולד (וכפי שלמד שהקב"ה אמר לקין דברים שיהיו בעתיד — "לסוף שבעה דורות"⁷⁷), וא"כ, גם לולי שאלת האפיקורוס, צריך רש"י לבאר הפירוש ד"ויתעצב אל לבו", שלא יהי' בסתירה לכך שהקב"ה רואה את הנולד.

(ג) למאי נפק"מ כל אריכות הדברים במענה של רבי יהושע בן קרחה, ש"אמר לו, נולד לך בן זכר מימך . . ומה עשית וכו'" עד ש"אמר לו בשעת חדותא חדותא כו'" — דלכאורה ממה-נפשך: אם הסברא ש"בשעת חדותא חדותא כו'" מובנת בשכל, הי' רבי יהושע בן קרחה יכול מיד לומר זאת בעצמו; ואם זוהי סברא שאינה מובנת בשכל — מה ניתוסף בידיעת אופן הנהגתו של גוי (ששמח כו' בשעה שנולד לו בן, אף שידע שסופו למות) כדי לבאר את הנהגתו של הקב"ה?!

(ד) המשל משמחת האדם בלידת בנו אף שידע שסופו למות — אינו דומה כלל לנמשל, כמובא במפרשים⁷⁸ ש"אין להקשות אחר שהאב ידע שסופו למות למה הולידו, כי הקב"ה צוה לו להוליד בנים, ואפשר אילו הי' ברשותו, לא הי' מוליד, כי סופו למות", וא"כ, אין זה ביאור על הנהגת הקב"ה, שמרצונו ברא את האדם, אף שראה את הנולד, שלאח"י ינחם על בריאתו ויתעצב אל לבו?

(ה) הסיום בפירוש רש"י (שמוסיף על דברי המדרש), "כך מעשה הקב"ה, אע"פ שגלוי לפניו שסופן לחטוא ולאבדן, לא נמנע מלבראן, בשביל הצדיקים העתידים לעמוד מהם" — אינו מתאים עם המשל מאדם שנולד לו בן, כי במשל, השמחה והאבל קשורים עם אותו בן, אלא ש"בשעת חדותא חדותא" ו"בשעת אבלא אבלא", משא"כ אצל הקב"ה, שלא נמנע מלברוא את החוטאים (לא בשבילם, אלא) בשביל הצדיקים שיעמדו מהם?

יש מפרשים⁷⁹ שבגלל זה הוצרך רש"י להוסיף "בשביל הצדיקים העתידים לעמוד מהם", והיא תשובה שנית על שאלת המין. ומוסיפים, "ואפשר שהנוסחאות נשתבשו, וצריך לכתוב: ובשביל הצדיקים".

אבל, נוסף על הקושי שבזה שלא מצינו נוסחא כזו בכת"י כו' — אם יש צורך בתשובה שנית, בגלל הקושי שבתשובה הראשונה, איך מסתפק המדרש בתשובה הראשונה, מבלי להוסיף תשובה שנית?

(79) רא"ם כאן.

(77) פרש"י שם ד, טו.

(78) גו"א כאן.

(ו) "בשביל הצדיקים העתידים לעמוד מהם" — לכאורה הם נח ובניו ונשותיהם, שהרי רק הם נשארו לאחר המבול, ומהם נבנה אח"כ כל העולם (משא"כ שאר האנשים נכחדו במבול). ואינו מובן: בשביל נח ובניו, ה' די לברוא רק את אלו שמהם עמדו נח ובניו — למך, מתושלח, חנוך וכו' עד אנוש (שלכל אחד מהם היו בנים וגם בנות, כך, שה' יכול להיות המשך הדורות ע"י הנישואין כו'), שהיו צדיקים [כמובא במפרשים⁸⁰ שכל אלו שנימנו בפרשה שהאריכו ימים היו צדיקים, כולל גם אנוש, ורק דורו של אנוש ה' במעמד ומצב בלתי רצוי⁸¹, אבל אנוש עצמו ה' צדיק⁸²], ולא ה' צורך לברוא את כל שאר ריבוי האנשים⁸³ — ריבוי גדול ביותר, כמובן גם מהמובא בפירוש רש"י⁸⁴ שנה הצורך להגנה מפני אנשי דורו, שלא ישברו את התיבה וכו'.

(ז) מדוע מזכיר רש"י את "רבי יהושע בן קרחה" — כמדובר כמ"פ⁸⁵ שבדרך כלל לא מזכיר רש"י את שם בעל המימרא, אא"כ יש עדיין קושיא שיכולה להתעורר אצל תלמיד ממולח, שתתורץ עי"ז שיודעים מי הוא בעל המאמר, וצריך להבין בנדו"ד, מהי כוונת רש"י לרמז בכך שהמענה על שאלת האפיקורוס נאמר ע"י רבי יהושע בן קרחה.

וכאמור כמ"פ, שכל הדיוקים הנ"ל (ועוד כמה דיוקים שאין כאן מקומם) צריכים להיות מובנים בדרך הפשט, כפי שיתבאר לקמן.

יג. בנוגע להערות אאמו"ר על הזהר — הנה בעמדנו בסיום חודש תשרי, שהתחלתו בר"ה, יום ברוא אדה"ר, נתעכב על מאמר הזהר⁸⁶ "כד בעא קב"ה למברי אדם אזדעזעו כל עלאין ותתאין ויומא שתיתאה הוה סליק בדרגוי, עד דסלקא רעותא עלאה, ונהיר שירותא דכל נהורין", ומבאר אאמו"ר⁸⁷ כמה פרטים בזה וכמה דיוקים בלשון הזהר — ע"ד הקבלה, ועדיין יש צורך לבאר גם בפשטות הענינים⁸⁸, וכפי שיתבאר לקמן.

אות 33 ואילך. וש"נ.

(86) ח"א לד, ב.

(87) לקוטי לוי"צ הערות לזח"א ע' ח.

(88) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שכבר

דובר פעם בענין זה (ראה שיחת ש"פ

בראשית (התועודות א) תשל"ד סט"ז ואילך

— תו"מ חע"ד ע' 148 ואילך), אבל עדיין

נשארו ענינים הדורשים ביאור.

(80) ראה רמב"ן שם ה, ד.

(81) ראה פרש"י פרשתנו ד, כו, ו, ד.

(82) ראה פי' רבי יצחק ב"ר יוסף עה"ת

(אה"ק, תשע"ב) פרשתנו א, לא (ע' מז),

ובהערות המו"ל שם (הערה ר). וש"נ.

(83) בראשית ו, א.

(84) נח ו, יח. ז, יג"טז.

(85) ראה כללי רש"י (כפ"ח תשע"ח) פ"ח

יד. ידוע מנהג ישראל (תורה היא⁸⁹) שבשבת בראשית עורכים מכירת המצוות על כל השנה⁹⁰, וכרגיל בכל שנה — יקיימו עתה מנהג זה.

* * *

טו. בהערות אאמו"ר מבאר הטעם לכך ש"כד בעא קב"ה למברי אדם אודעזעו כל עלאין ותתאין וכו'", שזהו "מפני שאדם אינו פרט א' כמו שארי הנבראים, אלא הוא כולל כל הנבראים והנמצאים בתוכו, כי נברא מכולם. וכל א' הן מהעליונים והן מהתחתונים נתן בו חלקו (שלכן כתיב⁹¹ נעשה לשון רבים. וכן בצלמנו כדמותינו לשון רבים), כי נשמתו היא מלמעלה שכוללת כל העליונים, וגופו מלמטה שכולל כל התחתונים (והיינו בצלמנו דהעליונים כדמותינו דהתחתונים), לכן אודעזעו כל עלאין ותתאין. ומה שאודעזעו, הוא פן יחטא ויפגום בכולם בכ"א מהם".

וצריך להבין:

בהתחלת הבריאה הי' מעמד ומצב כל העולם בתכלית השלימות [ועד שהאיר בו האור שנברא ביום ראשון⁹² — עד יום הרביעי⁹³, או בכל ימי בראשית⁹⁴, והיינו, שאור נעלה זה שגנזו הקב"ה לצדיקים לעתיד לבוא⁹⁵ — הי' העולם כלי ראוי לקבלו], וכמ"ש⁹⁶ "וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד" [והיינו, שאפילו מצד שם אלקים, מדת הדין והגבורה⁹⁷ — שאין ענינה לוותר כו', אלא מצדה צריך כל דבר להיות בשלימות — הי' העולם במעמד ומצב ד"טוב מאד"], וכמארז"ל⁹⁸ "עולם על מילואו נברא". ועאכו"כ בנוגע לבריאת אדה"ר — שלימות הבריאה — שבודאי היתה בתכלית השלימות.

ועפ"ז אינו מובן: מהו הטעם ש"כד בעא קב"ה למברי אדם אודעזעו כל עלאין ותתאין" שמא "יחטא ויפגום בכולם" — מה מקום לחשש שדוקא אדה"ר, תכלית הבריאה, "יחטא ויפגום בכולם" [אפילו

91 פרשתנו א, כו.

92 חגיגה יב, א. ועוד.

93 ב"ר פ"ג, ו. תדבא"ז רפכ"א.

94 ירושלמי ברכות פ"ח ה"ה. ב"ר פי"א,

ב. פי"ב, ו.

95 שם, לא.

96 ראה פרש"י שם, א (ד"ה ברא

אלקים). ועוד.

89 ראה תוד"ה נפסל — מנחות כ, ב.

מהרי"ל — הובא ברמ"א יו"ד סשע"ו ס"ד.

מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע אדה"ז

או"ח סוסק"פ. סת"ב סי"א. סתנ"ב ס"ד.

סתצ"ד סט"ז. ועוד.

90 ראה גם שיחת ש"פ בראשית, מבה"ח

מרחשון דאשתקד בסופה (תו"מ חע"ח ע'

229). וש"נ.

חטא מלשון חסרון⁹⁷, ועאכו"כ (לא רק חסרון, אלא גם) פגם] — היפך הכלל ד"חזקת כשרות", אצל כל אדם⁹⁸, ומכ"ש וק"ו בנוגע לאדה"ר, "יציר כפיו של הקב"ה"⁹⁹, ועאכו"כ "כד בעא קב"ה למברי אדם", היינו, כפי שאדה"ר הוא בבחי' מחשבה ורצון דקב"ה!! ועד כדי כך, שאין זה חשש בעלמא, אלא ש"אזדעזעו כל עלאין ותתאין"!

ולכן, נראה לומר שמ"ש אאמו"ר "ומה שאזדעזעו הוא פן יחטא ויפגום בכולם", הרי זה בהוספה על זה ש"אזדעזעו כל עלאין ותתאין" מעצם העובדה ש"בעא קב"ה למברי אדם", כדלקמן.

טז. והביאור בזה:

בנוגע לבריאת אדה"ר ביום הששי (בסוף מעשה בראשית), הנה נוסף לכך שבזה מודגש שכוונת הבריאה היא בשביל האדם, ובריאת כל שאר הנבראים היא הכנה לבריאת אדה"ר, כמארו"ל¹⁰⁰ "אדם נברא בערב שבת, ומפני מה .. כדי שיכנס לסעודה מיד. משל למלך בשר ודם שבנה פלטריין ושיכללן והתקין סעודה ואחר כך הכניס אורחין" — מודגש בזה גם שלאחרי בריאת כל פרטי הנבראים שבעולם, עליונים ותחתונים, באופן ד"כי טוב"¹⁰¹, ועד ל"טוב מאד" — עדיין לא הי' העולם בשלימות, ורק ע"י בריאת האדם נעשית השלימות דכל הבריאה כולה.

וטעם הדבר — "מפני שאדם אינו פרט א' כמו שארי הנבראים, אלא הוא כולל כל הנבראים והנמצאים בתוכו, כי נברא מכולם כו'" (כמ"ש אאמו"ר), ולכן, על ידו נעשית השלימות דכל הנבראים.

ולהעיר, שבענין זה מודגש גם כללות העילוי דעבודת המטה. וזהו גם הקשר עם המשך דברי הזהר "ועל דא תנינן אדם מאתר דבית המקדש נפיק" (וב"אתר דבית המקדש" גופא מיסוד העפר שבו) — כי גם בביהמ"ק מודגשת מעלת המטה דוקא, כידוע החילוק שבין המשכן וביהמ"ק, שהמשכן נעשה מקרשים ויריעות, בחי' צומח וחי, וביהמ"ק נעשה מאבנים ועפר, בחי' הדומם דוקא¹⁰².

ועפ"ז מובן שכאשר שמעו כל הנבראים, עליונים ותחתונים, ש"בעא קב"ה למברי אדם", היינו, שבריאתם באופן ד"טוב מאד" אינה עדיין שלימות הבריאה, ושלימותם תהי' ע"י בריאת האדם שיהי' כלול

(97) ראה פרש"י ויצא לא, לט. לקו"ת (ב).

(100) סנהדרין לח, א.

מטות פב, א. ובכ"מ.

(101) פרשתנו שם, ד. ועוד.

(98) ראה רמב"ם הל' קידוה"ח פ"ב ה"ב.

(102) ראה לקו"ש ח"ו ע' 17. וש"נ.

(99) ראה ב"ר פכ"ד, ה. קה"ר פ"ג, יא.

מן העליונים ומן התחתונים — "אזדעזעו כל עלאין ותתאין", שנעשה אצלם "יראת בוש"ת"¹⁰³.

יז. עפ"ז מובן גם המשך דברי הזהר — "ויומא שתיתאה הוה סליק בדרגוי כו'":

ידוע¹⁰⁴ שהביטול דיראת בוש"ת הוא הכנה והקדמה שעל ידו באים לדרגא נעלית יותר, עד לעילוי שבאין-ערוך. וע"פ האמור ש"אזדעזעו כל עלאין ותתאין" הו"ע דיראת בוש"ת — מובן, שע"ז ש"אזדעזעו כל עלאין ותתאין" נתעלו כולם לדרגא נעלית יותר.

וזהו מ"ש "ויומא שתיתאה הוה סליק בדרגוי" — ש"יומא שתיתאה" כולל כל פרטי הבריאה שקדמו לבריאת אדה"ר (שהרי רק בשעה "חמישית עמד על רגליו"¹⁰⁵), היינו, "כל עלאין ותתאין", ובפרט ע"פ ביאור אאמו"ר ש"יום הששי הוא לנגד מדת היסוד, הנק' כי כל בשמים ובארץ, דאחיד בשמיא ובארעא, שכולל כל העליונים וכל התחתונים", שנעשה בהם עילוי גדול יותר — "סליק בדרגוי", ועד לדרגא הכי נעלית — "דסלקא רעותא עלאה", בחי' רצון העליון, ועי"ז נמשך גם מלמעלה למטה — "ונהיר שירותא דכל נהורין", בחי' החכמה, שזהו"ע המשכת האור למטה.

ועלי' זו ("סליק בדרגוי כו'") שנעשית ע"י הביטול דיראת בוש"ת ("אזדעזעו") מצד הרצון לבריאת האדם — היא הכנה והקדמה שיהיו ראויים להתעלות לתכלית השלימות ע"י (עבודתו של) אדה"ר.

יח. ובנוגע לעלי' זו שצריכה להיות אצלם ע"י עבודתו של אדה"ר — "אזדעזעו .. פן יחטא ויפגום בכולם":

החשש "פן יחטא ויפגום בכולם", הוא, לא ביחס למעמד ומצב הנבראים (עלאין ותתאין) בהוה, היינו, שהאדם יגרום ירידה בדרגתם של הנבראים לגבי מעמדם ומצבם לפני בריאתו (שבודאי אין מקום לחשש זה, כנ"ל), כי אם, ביחס למעמד ומצב הנבראים (כפי שצריך להיות) בעתיד, מצד העילוי והשלימות שצריכה להתוסף אצלם ע"י עבודת האדם.

וההסברה בזה:

מכיון שגם לאחר שנבראו כל עלאין ותתאין באופן ד"טוב מאד",

לתיקון חצות קנא, סע"ג [רכח, ד] ואילך.

(103) ראה תניא פמ"ג.

(104) ראה סידור (עם דא"ח) הערה (105) סנהדרין שם, ב.

אמר הקב"ה "נעשה אדם גו'" שעל ידו תהי' השלימות דכל עלאין ותתאין, שלימות שבאין-ערוך, שבגלל זה נעשה אצלם יראת בושת (כנ"ל) — הרי מובן גודל מעלת העבודה שנדרשת מאדה"ר, שצריך לפעול עילוי שבאין-ערוך בכל הנבראים, עלאין ותתאין.

ומכיון שכן, הרי יתכן שיהי' איזה חסרון במעלת עבודתו ("פן יחטא" — חטא מלשון חסרון), ובמילא, יחסר גם בשלימות (שהיתה יכולה וצריכה להתוסף) דכל עלאין ותתאין, ולא עוד אלא שעיי"ז "יפגום בכולם" (שפגם גרוע הרבה יותר מאשר חסרון בלבד), כי, החילוק שבין מעמדם ומצבם בהוה לגבי השלימות שצריכה להתוסף בהם ע"י עבודת האדם הוא בריחוק הערך כל כך עד שהחסרון בזה נחשב כמו פגם!

יט. ומזה למדים גם בנוגע לעבודת האדם:

אמרו חז"ל¹⁰⁶ "לפיכך נברא אדם יחידי (ולא כמו שאר הנבראים שנבראו זכר ונקבה) ללמדך כו'", היינו, שכאו"א מישראל ("אתם קרויין אדם"¹⁰⁷) הוא כמו אדה"ר.

וענין זה הוא בהדגשה יתירה בהתחלת כל שנה — בר"ה, שבו חוזרין כל הדברים לקדמותן¹⁰⁸, ונעשה חידוש הבריאה כולה, עלאין ותתאין, כמו בפעם הראשונה [אלא, שבפעם הראשונה היתה הבריאה מצד "כי חפץ חסד הוא"¹⁰⁹, ואח"כ תלוי במעשה התחתונים, ועוד זאת, שזהו באופן נעלה יותר מאשר בפעם הראשונה, שהרי "בכל שנה ושנה יורד ומאיר .. אור חדש ומחודש .. עליון יותר שלא הי' מאיר עדיין מימי עולם אור עליון כזה"¹¹⁰] — שצריך לידע שהבריאה כולה היא בשביל האדם, שכולל כל הנבראים, ועל ידו נעשה עילוי שבאין ערוך בכל הבריאה, עד כדי כך, ש"אזדעזעו כל עלאין ותתאין", כנ"ל.

ומובן, שידיעה זו פועלת התעוררות מיוחדת בעבודת האדם:

לכל לראש צריך יהודי לדעת שניתנו לו כחות נעלים ביותר,

— והרי גם אם אינו מרגיש זאת בעצמו, אין זה פועל שינוי במציאות הדברים, וכידוע¹¹¹ פתגם כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע אודות עגלה שבה נוסעים חכמים ועוסקים בדברי חכמה, ובעל העגלה חושב

(109) מיכה ז, יח.

(110) תניא אגה"ק סי"ד.

(111) ראה סה"ש תרפ"ח ע' 21 [22].

וש"נ. וראה גם תו"מ חפ"א ס"ע 193. וש"נ.

(106) שם לו, סע"א — במשנה. רמב"ם

הל' סנהדרין פ"ב ה"ג.

(107) יבמות סא, רע"א.

(108) ראה פ"ח שער ר"ה. שער הכוונות

דרושי ר"ה. ועוד.

אודות השכר שיקבל כשיגיעו למחוז חפצם, והסוס חושב אודות אכילת התבן, והרי מובן שמחשבת הסוס אודות התבן אינה משנה את השכל שבו עוסקים החכמים —

וכיון ש"כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה", צריך לנצלם במילואם (כנ"ל ס"י).

ולכן, הנה לא זו בלבד שצריך להזהר בתכלית שלא יחטא ויפגום בכולם (ובפרט שאין מקום לחשש זה, כיון שכל ישראל בחזקת כשרות), אלא יתירה מזה, לפעול שלימות בכל הבריאה כולה, בידעו גודל האחריות והזכות שניתנו לו, שכולל כל הנבראים עליונים ותחתונים, ובו תלוי השלימות דכולם, גם השלימות דהעליונים.

כ. וכאן המקום להזכיר אודות הענין המבהיל של "מיהו יהודי":

כיון שגדלה ביותר מעלתו של יהודי, שבשביל בריאתו "אזדעזעו כל עלאין ותתאין" — הרי מובן עד כמה נוגע הענין ד"המבדיל בין ישראל לעמים" [שחוזר ומודגש ביחס לכל גר שנתגייר כהלכה, דכיון ש"כקטן שנולד דמי"¹¹², היינו, שניתוסף עוד יהודי, צריך להבדילו מכל העמים], במכ"ש מההבדלה בין ישראל לעלאין ותתאין שמודגשת בכך שכולם אזדעזעו מבריאתו כו'.

ויה"ר שלא יצטרכו עוד לדבר על ענינים כאלו, כי אם אודות עלי' בעניני טוב וקדושה גופא באופן ד"ילכו מחיל אל חיל" עד ש"יראה אל אלקים בציון"¹¹³ (כמדובר בארוכה בקיץ¹¹⁴),

ובלשון חז"ל¹¹⁵: "האי עלמא דאזלינן מיני",

— כמבואר בזה¹¹⁶ שדוקא בעוה"ז ("האי עלמא") נעשה ענין ההילוך ("אזלינן") באופן שבאין ערוך, שהולכים בעילוי אחר עילוי ב"סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה"¹¹⁷, ולא רק "ארצה" ו"שמימה" שבכל עולם בפני עצמו, אלא גם כפי שכל עולם הוא בבחי' "ארץ" לגבי עולם שלמעלה הימנו שהוא בבחי' "שמים" —

ועד "כבי הילולא דמיא" — שרומז על החתונה של כנס"י עם

(112) יבמות כב, א. וש"נ.

(113) תהלים פד, ח. וראה ברכות ומו"ק

בסוף.

(תו"מ חפ"א ע' 203 ואילך). וש"נ.

(115) עירובין נד, א.

(116) ראה אוה"ת בראשית כד, ב. ועוד.

וראה גם במאמר פ"ו (לעיל ע' 212).

(117) ויצא כח, יב.

(114) בסיום עמ"ס ברכות — שיחת ש"פ

דברים, שבת חזון, ד' מג"א סכ"ב ואילך

הקב"ה שתהי' לעתיד לבוא, כדאיתא במדרש¹¹⁸ "העולם הזה אירוסין היו .. אבל לימות המשיח יהיו נישואין", שאז תהי' השמחה למעלה מכל מדידות והגבלות.

ועכשיו הגיע כבר הזמן לזה, שהרי בכללות הזמן דשית אלפי שנים יהיה עלמא¹¹⁹ עומדים כבר בערב שבת לאחר חצות¹²⁰, וממנו באים ליום השבת ועד לרעוא דרעוין¹²¹ — "ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"¹²².

* * *

כא. הביאור בפירוש רש"י:

בנוגע למ"ש "וינחם ה' גו' ויתעצב אל לבו" — נכתב ברשימה¹²³, שמאיזה טעם שיהי' לא איכפת לרש"י הקושיא איך שייך ענין של חרטה אצל הקב"ה.

אבל: מה הפירוש "מאיזה טעם שיהי'"? — רש"י צריך לבאר זאת!

וכיון שרש"י לא מבאר זאת כאן, בהכרח לומר שסומך על מה שכבר ביאר לפנ"ז (אבל רש"י לא יכול לסמוך על מה שיבאר לאח"ז, כיון שהבן חמש למקרא — שצריך לדעת זאת כאן — לא למד זאת עדיין. ובמכ"ש ממה שמצינו בכללי הרמב"ם¹²⁴ — שזהו חיבור שנכתב לגדולים — שבאותו ספר סומך על מ"ש כבר במק"א הקודם לזה, אבל לא על מ"ש לאח"ז, ועאכו"כ בפירוש רש"י ששייך לבן חמש למקרא, שאינו יכול לסמוך על מ"ש לאח"ז).

ובכן:

בהתחלת פרשת בראשית מביא רש"י: "אמר רבי יצחק, לא הי' צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם¹⁷, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גויים¹²⁵, שאם יאמרו אומות העולם לישראל ליסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גויים, הם אומרים להם, כל הארץ

(118) שמו"ר ספ"ט. וראה לקו"ת שה"ש
 שדפסה בלקו"ש השבועי (נדפס לאח"ז
 בלקו"ש חט"ו ע' 28).
 (119) ר"ה לא, א. וש"נ.
 (120) ראה סה"ש תש"ט ע' 331. וש"נ.
 (121) זח"ב פח, ב.
 (122) תמיד בסופה.
 (123) דשיחת ש"פ בראשית תשכ"ו —
 (124) ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם אות
 ו. וש"נ.
 (125) תהלים קיא, ו.

של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו", והיינו, שאין זה ענין של חרטה, אלא שמלכתחילה הי' הרצון באופן שנתנה להם ואח"כ נתנה לנו¹²⁶.

ועפ"ז מבין הבן חמש למקרא גם בנוגע למ"ש "וינחם ה'" — שאין זה ענין של חרטה (ורק נקרא בשם חרטה, לפי שבפועל הרי זה באופן אחר מכמו שהי' תחילה), אלא כך הי' הרצון מלכתחילה.

כב. אך אעפ"כ מוסיף רש"י "וזו כתבתי לתשובת המינים":

המינים — לא סומכים על מ"ש בתורה,

— וכדמוכח מזה גופא שגם לאחרי שכתוב בתורה הענין ד"כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גויים", כפי שביאר רבי יצחק שזהו מענה על טענת אוה"ע לישראל לסטים אתם וכו', הוצרך רש"י לחזור ולהבהיר זאת; וגם לאחרי שחוזרים ולומדים זאת בפירוש רש"י מידי שנה בשנה, יש עדיין אוה"ע שטוענים לישראל לסטים אתם, וכפי שרואים בתקופתנו, והיינו, שאע"פ שהם יודעים מ"ש בתורה, אין זה פועל עליהם, כיון שלא סומכים על זה וכו'¹²⁷ —

ולכן הוקשה להם איך אפשר לומר "וינחם ה' גו' ויתעצב אל לבו" — כפי ששאל אפיקורוס אחד את רבי יהושע בן קרחה: "אין אתם מודים שהקב"ה רואה את הנולד .. והא כתיב ויתעצב אל לבו".

כג. ובהקדים:

האפיקורוס ששאל שאלה זו את רבי יהושע בן קרחה — לא הי' טיפש כו' (שאו לא הי' רבי יהושע בן קרחה מתעסק עמו, ועאכו"כ שענין זה לא הי' נזכר בתורה), אלא בודאי הי' חכם, ועד שבחכמה דלעו"ז הי' בערך ובדוגמא לחכמתו של רבי יהושע בן קרחה [ע"ד שמצינו גבי בלעם שהי' בערך ובדוגמת משה רבינו, כמ"ש¹²⁸ "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה", אבל באומות קם כו'], שלכן התעסק עמו להשיב על שאלתו.

וכמובן גם ממה שמצינו גבי רבי יהושע בן חנני' שהי' עורך ויכוחים עם חכמי אומות העולם, שקודם פטירתו "אמרו לי' רבנן, מאי תיהוי עלן מאפיקורסין, אמר להם, אבדה עצה מבנים נסרחה חכמתם¹²⁹,

126) ראה לקו"ש שם הערה *6: אין זה נוגע כאן למטה כו'.
 128) ברכה לר, יו"ד ובספרי.
 129) ירמי' מט, ז.
 127) ברשימה נוספת: באמרם "רם על כל גוים ה' על השמים כבודו" (שם קיג, ד), אבל

כיון שאבדה עצה מבנים נסרחה חכמתן של אומות העולם¹³⁰, היינו, שלאחרי פטירתו, הנה גם אצל אוה"ע לא יהיו חכמים גדולים בערכו.

ולכאורה: כיון שהי' חכם — מהי שאלתו "אין אתם מודים שהקב"ה רואה את הנולד", הרי בודאי שבנ"י מאמינים ומודים בכך?

אך הענין הוא — שמצד חכמתו כו', לא הונח אצלו איך יתכן שבנ"י מאמינים שהקב"ה רואה את הנולד, בה בשעה שענין הידיעה למעלה — ועאכז"כ כשהיא באופן של ראי', כהדיוק "רואה את הנולד" — הוא בסתירה לענין הבחירה ("ובחרת בחיים וגו'"¹³¹), שבה תלוי כל הענין של שכר ועונש, כידוע השקו"ט בזה בדברי הרמב"ם והראב"ד¹³², כפי שנתבאר בארוכה בתורת החסידות¹³³.

ובנדו"ד, אם הקב"ה ראה את הנולד, שסופן לחטוא ולאבדן (ע"י עונש המבול) — למה בראם מלכתחילה, ולא עוד אלא שהי' זה באופן ד"וירא⁹⁵ אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד"?!

כד. ועל זה השיב לו רבי יהושע בן קרחה, "נולד לך בן זכר מימך וכו'":

כיון שמדובר אודות אפיקורוס שאינו סומך על מ"ש בתורה, אי אפשר להשיב לו ע"פ מ"ש בתורה, ולכן השיב לו ע"פ משל מהנהגתו הוא: "אמר לו, נולד לך בן זכר מימך, אמר לו הן. אמר לו, ומה עשית, אמר לו, שמחתי ושימחתי את הכל. אמר לו, ולא היית יודע שסופו למות, אמר לו, בשעת חדותא חדותא, בשעת אבלא אבלא" — שמזה יבין ש"כך מעשה הקב"ה כו'".

ויש להוסיף ולבאר הדיוק "שמחתי ושימחתי את הכל" — דלכאורה, גם אם כך אמר הגוי, מדוע התורה חוזרת ומדגישה זאת — כי, "שמחתי" הו"ע שנוגע לעצמו בלבד, ואילו "שימחתי את הכל" הו"ע שחוץ ממנו, וכבר יצא מבעלותו ("ער איז געוואָרן אויס בעה"ב"), כיון ששייך לזולתו [וה"ע ד' ההוספה ד'מעשה רב" לגבי "הלכה", שלכן "אין למדין הלכה לא מפי למוד וכו' עד שיאמרו לו הלכה למעשה"¹³⁴], שזהו מה שנוגע בנמשל בנוגע למעשה הקב"ה בבריאת העולם.

ומסיים בנוגע למעשה הקב"ה, ש"אע"פ שגלוי לפניו שסופן לחטוא ולאבדן, לא נמנע מלבראן, בשביל הצדיקים העתידים לעמוד

(130) ראה תו"ח תולדות יג [קנד], ב ואילך. ובכ"מ.
(134) ב"ב קל, ב.

(130) חגיגה ה, ב.
(131) נצבים ל, יט.
(132) הל' תשובה ספ"ה. ספ"ו.

מהם" — שהכוונה בזה היא לא רק לנח ובניו (שאז נשאלת השאלה למה נבראו כל שאר ריבוי האנשים, מלבד אלה שמהם עתידים לעמוד נח ובניו), כמובן בפשטות שגם בדורות שלפני המבול היו צדיקים, וכדמוכח מזה שרק בדור המבול הי' הענין ד"השחית כל בשר את דרכו גוי" 135] ודור המבול גופא — הרי לא נולדו מלכתחילה רשעים כו], משא"כ לפנ"ז.

כה. ובנוגע לטעם שהוצרך רש"י לכתוב בפירושו לבן חמש למקרא "וזו כתבתי לתשובת המינים וכו'" (אף שאין קושי כלל בפירוש הכתובים) — אפשר לומר בזה כמה ביאורים, אבל, צריך לדעת איך הי' המעמד ומצב בזמן רש"י בנוגע לטענות המינים, וכנראה שהי' הדבר בפרסום כ"כ שהי' יכול להגיע גם לבן חמש למקרא, ולכן הוסיף רש"י "וזו כתבתי לתשובת המינים וכו'", שבה מודגש מחד גיסא שאין זה ענין שנוגע לפירוש הכתובים, כי אם ענין צדדי — לתשובת המינים, אבל לאידך גיסא, צריך הבן חמש למקרא לדעת שכאשר גוי בא עם שאלה וטענה כו', יש תשובה על זה.

ורש"י מוסיף ומדגיש "אפיקורוס אחד שאל את רבי יהושע בן קרח" — כדי שהבן חמש למקרא לא יטעה לחשוב שהוא זה שצריך להתווכח ולהשיב על שאלתו של אפיקורוס; זהו תפקידו של רבי יהושע בן קרח, כפי שמצינו בכ"מ 136 שערך ויכוחים עם חכמי אומות העולם, אבל אין זה ענינו של כל אחד, ובודאי לא ענינו של בן חמש למקרא. — אם גוי שואל אותו שאלה, עליו לומר לו: יש לי רבי, ולרבי יש רבי, וכן הלאה, עד לרבי יהושע בן קרח, והוא זה ששייב על שאלותיו, כפי שהשיב לאותו אפיקורוס כו'.

כו. ומזה יש ללמוד הוראה בנוגע לפועל — שתשובת המינים, להשיב על שאלתו של אפיקורוס, הרי זה ענין ששייך ליהודי כמו רבי יהושע בן קרח, ולא לכל אחד.

ולדאבוננו, יש צורך להבהיר זאת, כיון שיש כאלה שבמקום למלא כריסם בש"ס ופוסקים ובתורת החסידות — קוראים עיתונים, ומעיינים בספרי אומות העולם לדעת טענותיהם, ומתיימרים להיות אלו שיתווכחו עמהם וישיבו על טענותיהם וכו'.

136) ראה שבת קנב, א. ב"ר פי"ג, ו.

135) נח ו, יב.

ויק"ר פ"ד, ו.

ובכן:

לכל לראש — הרי זה היפך פס"ד הרמב"ם¹³⁷ בנוגע לספרים שחיברו עובדי ע"ז בעבודתה, ש"צונו הקב"ה שלא לקרות באותן הספרים כלל, ולא נהרהר בה ולא בדבר מדברי וכו'".

ועד כדי כך, שאפילו בנוגע לשאלות ותשובות שהובאו בספר "מורה נבוכים", ידוע¹³⁸ שכו"כ גדולי ישראל לא רצו שילמדו זאת (אע"פ שזהו ספר שמובא בחסידות כו"כ פעמים, ויש בו גם ענינים ע"פ קבלה וכו'¹³⁹), והסבירו פעם טעם הדבר, כיון שיתכן שמישהו ילמד קושיא לפני השינה, וירדם ויישן כל הלילה עם קושיא בראש!... ועד"ז ישנם כאלו שישנים באמצע היום, ולימודם הוא באופן שהקושיא מתקבלת ומונחת אצלם יותר טוב מאשר התירוף!...

ובפרט בנוגע לויכוחים בענינים אלו — צריך להשתדל להמנע מזה¹⁴⁰, ועד שמצינו שצריך לברוח ממקומות כאלו¹⁴¹.

ועאכו"כ כשמדובר אודות מי שלא למד תורה כדבעי:

לכל היותר הוא "בר בי רב דחד יומא", אלא שחותם את שמו בתור "ראפיי", אף שלא למד אלא הלכות אבילות ב"קיצור שולחן ערוך"...

וכאשר באה אליו אשה עם שאלה, אינו יודע מה להשיב לה [ויתירה מזה: הוא אפילו לא יודע שיש שאלה בדבר, אלא האשה היא זו שמעוררת אותו על השאלה], ולכל היותר — אם הוא ירא שמים ואינו רוצה להכשיל אותה — משתמש בטלפון שבחדרו להתקשר לרב לשאול אותו מה להשיב.

יתכן שאפילו פסוק חומש כצורתו אינו יודע לקרוא... להיותו עם הארץ, ולא כדברי הגמרא¹⁴² ש"אפילו קרא ושנה ולא שימש תלמידי חכמים הרי זה עם הארץ", אלא עם הארץ כפשוטו!

ומובן עד כמה מופרך הדבר שאדם כזה ילך בתור "בא כח" של כלל ישראל לערוך ויכוחים עם גויים בנוגע לעיקרי הדת ועניני דעות וכו' — בה בשעה שפגם בעניני דעות חמור יותר מאשר עבירות שיש בהם מעשה (כמ"ש הרמב"ם¹⁴³), וכפי שרואים את גודל חילול השם שנעשה

137) הל' ע"ז פ"ב ה"ב. 141) ראה ע"ז יז, א. ירושלמי שבת פט"ז

138) ראה גם תו"מ חמ"ט ע' 287. וש"נ. סה"א.

139) ראה גם תו"מ חע"ח ריש ע' 320. 142) ברכות מז, ב. וש"נ.

143) הל' תשובה פ"ז ה"ג.

וש"נ.

140) ראה גם תו"מ חפ"א ע' 73. וש"נ.

מזה, באמרו, ש"אותו האיש" היו לו מעלות כו', ונישואי תערובות אינם דבר חמור כל כך, ככל פרטי הענינים שאירעו לאחרונה, שצריך שיקויים בהם מ"ש¹⁴⁴ "ותשליך במצולות ים כל חטאתם".

ויה"ר שיהי' כפי שנאמר בסיום הפרשה: "ונח מצא חן בעיני ה'", ולאח"ז "אלה תולדות נח", וכפי שמפרש רש"י לבן חמש למקרא [ולילדה — ש"בינה יתירה ניתנה באשה"¹⁴⁵ — עוד לפני"ז] ש"עיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים".

כז. וכאן המקום להזכיר המדובר בשמח"ת¹⁴⁶ אודות ההוספה בלימוד וקביעת עתים לתורה הן בכמות והן באיכות, וכן בנוגע ללימוד התורה באופן של "דבר ה' זו הלכה"¹⁴⁷ — "יורה יורה" ו"דין ידין".

ועי"ז נבוא לקיום היעוד¹⁴⁸ "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים", ועד ש"אשיבה שופטיך כבראשונה ויועציך כבתחילה"¹⁴⁹, ולכל אחד מישראל יתייחסו הגויים באופן של כבוד כו', עד ש"והיו מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך"¹⁵⁰.

וכל בני"י יוצאים מהגלות, "בנערינו ובזקנינו גו"¹⁵¹, והולכים אל הגאולה האמיתית והשלמה ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

[לאחרי תפלת מנחה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "ניעט ניעט ניקאָוואָ".]



(144) מיכה ז, יט.

(145) נדה מה, ב.

(146) שיחת יום שמח"ת סל"ט ואילך

(לעיל 193 ואילך).

(147) שבת קלח, ב.

(148) ישעי' ב, ג.

(149) שם א, כו.

(150) שם מט, כג. וראה זבחים יט, רע"א.

(151) בא יו"ד, ט.